

Nr 144.

Ankom till riksdagens kansli den 24 maj 1927 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner rörande fondering av viss del av inkomsten å statens aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. m. (4:e avd.)

I en inom första kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, nr 143, har av herr C. I. Asplund hemställts, att riksdagen ville i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för riksdagen av förslag, i vad mån i framtiden till statskassan inflytande utdelning å statens preferensaktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag samt royalty enligt 1908, 1913 och 1918 års överenskommelser med nämnda bolag, aktiebolaget Gellivare malmfält, trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund samt Norrbottens järnverks aktiebolag — vilka belopp, under förutsättning att medgivna malmkvantiteter hinna utfraktas före 1936 års slut, uppgå för åren 1927—1936 till sammanlagt nära 135 millioner kronor — må kunna fonderas eller reserveras för att användas vid blivande inlösen av stamaktierna i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag och till efter denna inlösen nödigt driftkapital för bolaget, vilket f. n. tillhandahålles av Grängesbergsbolaget, till eventuell inlösen av anläggningarna vid Luossavaara enligt 1918 års avtal samt i övrigt till ändamål, som tjäna till ökande av värdet av statens gruvegendom inom Norrbottens län och till befordrande av malmens förädling inom landet.

Vidare har herr E. Hage m. fl. i en inom andra kammaren väckt motion, nr 210, under åberopande av vad som anförts i förenämnda motion, gjort en med sagda motion likalydande hemställan.

I fråga om de skäl, motionärerna anført till stöd för sin framställning, får utskottet hänvisa till den sålunda inom första kammaren väckta motionen.

Enligt en vid 1922 års riksdag godkänd överenskommelse må vid statens eventuella framtida förvärv av återstående halvparten av aktierna i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag köpeskillingslikviden utsträckas över en tid av fem eller, om så föredrages, tio år. Jämväl på annat sätt har genom nämnda överenskommelse underlättats möjligheterna till en inlösen av ifrågasvarande gruvföretag. Även i det till godkännande av innevarande riksdag framlagda förslaget till nytt avtal finnas motsvarande bestämmelser intagna. Det lär under sådana förhållanden få antagas, att en dylik framtida stats-

*Utskottets
yttrande.*

inlösen skall finansiellt låta sig genomföras utan att redan nu en fondering av vinstmedel behöver påbörjas.

Beträffande de övriga olika uppslag rörande den framtida användningen av ifrågavarande malmtillgångar, vilka här motionsvis framförts, vill utskottet allenast erinra, att det torde kunna förväntas, att statens intressen i hithörande avseenden skola utan särskild framställning från riksdagen tillvaratagas på lämpligaste sätt.

Under återopande härav hemställer utskottet,

att de av herr Asplund samt herr Hage m. fl. väckta motionerna I: 143 och II: 210 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 24 maj 1927.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, A. F. Vennersten, O. Bergqvist, J. G. Waller, C. I. Asplund, J. Jeansson, C. Johansson i Hälsingborg, D. A. Petrén, K. E. Andersson i Eliantorp, J. Clemedtsen och G. Kobb;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, A. Wiklund, C. R. Jansson i Falun, P. Nilsson i Bonarp, O. Olsson i Kullenbergstorp, E. Kristensson i Göteborg, O. Nilsson i Örebro, S. Persson i Fritorp, E. Andersson i Prästbol, E. G. E. Eriksson i Stockholm, J. Jönsson i Revinge och C. A. Anderson i Storegården.

Reservationer:

av herr Asplund, vilken ansett, att i utlåtandet bort från den i ämnet väckta motionen intagas följande:

»På grund av 1918 års avtal kan staten bliva skyldig inlösa de av Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund gjorda anläggningarna i Luossavaara efter utgången av år 1930. Oaktat finansieringen av en eventuell statsinlösen av stamaktierna i L.—K. A. B. efter 1936 års slut blivit ganska tillfredsställande ordnad genom 1922 års avtal, kan det dock vara önskvärt, att medel, som kunna avsättas av de väldiga inkomsterna i royalty under de närmaste åren före inlösen finnas tillgängliga. I händelse av en sådan inlösen kan det nya L.—K. A. B., vari staten skulle vara ensam aktieägare, givetvis icke få åtnjuta samma förmån som det nuvarande bolaget har genom tillhandahåll-

laude från trafikbolaget av nödigt driftkapital, vilket torde bliva behöfligt i betydligt större omfattning än förut, då man omedelbart torde vara hänvisad till uteslutande djupbrytning i underjordiska arbetsrum. Sker ej inlösen torde likväl efter 1937 års slut, sedan staten i full utsträckning erhållit lika rätt för sina preferensaktier till utdelning, bolaget nödgas anskaffa eget driftkapital, varjämte då, om ej förr, föreligger tvång att till självkostnadspris leverera till trafikaktiebolaget utfallna kvantiteter och till fulla värdet kontant ersätta bolaget för övrig ej medhunden malm-brytning intill sju miljoner ton. Med hänsyn till ovanstående har jag ansett mig böra hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t från riksdagen med begäran om utredning, i vad mån av i framtiden inflytande utdelning och royalty för gruvbrytningen i Kiirunavaara, Gellivare och Luossavaara må kunna fonderas eller reserveras för antydda ändamål.

Samtidigt vill jag emellertid framhålla, att i anslutning till den mening, som var vägledande vid föregående uppgörelser, den inhemska malmförädlingens intressen lämpligen kunde med någon del av ifrågavarande inkomster tillgodoses genom åtgärder, som kunde vara ägnade att möjliggöra tillhandahållande av billigare råmaterial för ståltillverkningen i den mellansvenska bergslagen än som kan framställas därstädes med dess dyrare reduktionsmedel och dyrare krafttillgångar. Detta gäller såväl tillverkning av tackjärn som järn enligt direkta metoder, av vilka nu flera utvecklats så långt även i ekonomiskt avseende, att man när som helst kan förvänta, att de skola komma till användning i stor skala. En åtgärd i detta hänseende har påpekats uti den i dag av herr Bergqvist och mig väckta motionen om ställande av räntefria medel till vattenfallsstyrelsens förfogande för utförande av en kraftledning från Porjus till det norrbottniska kustlandet. Samtidigt som detta skulle bringa en kraftig hjälp till den tynande sågverksindustrin i Norrbotten, skulle även stora mängder bränsle, som nu måste förbrännas för kraftalstring vid sågveken och sulfatfabrikerna m. m., kunna bliva lediga och ställas till järntillverkningens förfogande, vilken i sin tur därigenom skulle kunna förbruka större kraftmängder för tillverkning av tackjärn och järnsvamp och därmed öka mängden av inom landet tillgängligt billigt råmaterial för ståltillverkningen. Skulle denna ökning tänkas åstadkommen i bergslagen skulle däremot prisen otvivelaktigt stiga genom de dyrare frakterna för det ökade träkolsbehovet och den dyrare kraften i bergslagen.

Även för att giva ett direkt ökat värde åt statens övriga gruvegendom i Norrbottens län och för att förekomma en fördyrande forcering av brytningen i Kiirunavaara, vilken ej torde kunna helt undvikas, om bolaget skall medhinna att till 1936 års slut uttaga alla ännu obrutna, i de olika avtalen medgivna malmkvantiteter, kunde ifrågavarande inkomster lämpligen användas. Jag syftar härmed närmast på att, särskilt om ryktena om en väsentligt ökad möjlighet för avsättning av malm på utlandet visa sig grundade, det kunde befinnas lämpligt att för fyllande av dessa avsättningsmöjligheter öppna järnvägsför-

bindelse till något eller några andra välbelägna, staten tillhöriga malmfält, exempelvis Svappavaara-Leveäniemi och det på vägen dit liggande Mertainen och låta bolaget vid något av dessa fält uttaga någon del av den malmkvantitet, vars uttagande genom alltför forcerad brytning i Kiirunavaara kan bliva både betydligt dyrare och medföra vissa besvärligheter vid en fortsatt gruvdrift därstädes efter statsinlösen av stamaktierna. Godtager man den i årets statsverksproposition beräknade brytningen i Kiirunavaara, 4,700,000 ton för år 1927, och förutsätter beträffande åren 1928—1936, att den årliga medelbrytningen icke utan en ogynnsamt forcerad underjordsbrytning kan uppdrivas höge än 6 miljoner ton, så skulle vid 1936 års slut återstå mellan 8 och 9 miljoner ton av de under krigsperioden 1/8 1914—31/12 1920 utfallna kvantiteterna Kirunamalm att levereras till Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund av L.—K. A. B. till självkostnadspris efter 1936 i händelse av statsinlösen, men eljes efter 1937. Denna kvantitet skulle till betydligt lägre kostnad — även om hänsyn toges till den några mil längre järnvägsfrakten och den något lägre järnprocenten — under förutsättning av gynnsamma avsättningsmöjligheter under de närmaste åren, kunna tillhadahållas trafikbolaget exempelvis från Svappavaaras över den planerade järnvägens nivå liggande delar, som beräknas innehålla 15 miljoner ton malm och äro särdeles gynnsamt liggande för dagbrytning. Denna skillnad i produktionspris fritt banvagn Kiruna skulle för staten eller L.—K. A. B. innebära en viss vinst å brytningen i förhållande till en leverans från Kiirunavaara av ifrågavarande utfallna kvantiteter. Genom ett nytt malmfälts öppnande för brytningen skulle den totala malmproduktionen icke heller behöva undergå en så häftig kvantitativ minskning efter 1936, som fallet skulle bliva, om man hade att driva de nu brutna malmfälten enbart på djupbrytning.

I en denna dag av herr Lindblad och mig väckt motion om förnyat övervägande av frågan om ett statligt övertagande av Braganzadistriktets kolfyndigheter på Spetsbergen har också framhållits den stora betydelse dessa fyndigheter kunna få för ett förädlande i viss utsträckning av statens nuvarande och blivande malmtillgångar i Norrbottens län, och att det därför vore väl motiverat, att för detta förvärv anlita statens inkomster å utdelning och royalty för malmbrytningen i Norrbotten.»

samt att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»I sitt den 22 sistlidne mars avgivna yttrande över Kungl. Maj:ts samma dag avgivna proposition med förslag till avtal emellan staten och Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag m. fl. bolag har statskontoret gjort bland annat följande erinran.

'Avtalet skulle tydligtvis komma att årligen tillföra staten högst betydligt ökade inkomster, beroende dels på den ökade malmbrytningen, dels på statens större delaktighet i bolagets vinst. *Inkomsten uppkommer genom en exploatering av landets naturtillgångar, som innebära en konsumtion av*

själva kapitalet. En sund finanspolitik borde därför kräva, att icke inkomsten i sin helhet tages i anspråk för statens löpande utgifter utan att en avsevärd del i stället nedlägges i andra kapitaltillgångar av räntabel natur eller sålunda användes till bestridande av sådana statsverkets utgifter för kapitalökning, till vilka eljest lånemedel brukas anlitas. Denna fråga äger givetvis icke direkt sammanhang med den nu föreslagna uppgörelsen mellan staten och bolagen. Det synes emellertid statskontoret motiverat, att statsmakterna till principiellt övervägande upptaga berörda för statens framtida finanspolitik viktiga fråga redan då de beslut skola fattas, som komma att tillföra staten det ökade inkomstflöde.»

Av de kalkyler beträffande det nya malmavtalet, som den 2 innevarande maj ställts till statsutskottets förfogande, framgår, att statens samlade vinst oberäknat skatter för de närmaste åttio åren å malmbrytningen i Luossavaara, Kiirunavaara och Gellivare malmfält vid en total årsbytning av 8 miljoner ton uppgår till ungefär 2 miljarder 917 miljoner kronor vid inlösen enligt nuvarande avtal i slutet av år 1936 till 2 miljarder 577 miljoner kronor vid inlösen enligt nya avtalsförslaget i slutet av år 1947 (i båda fallen sedan inlösenssumman och övriga ersättningar guldits) och därest ingen inlösen i någotdera fallet äger rum, till 1 miljard 420 miljoner enligt nuvarande avtal och 1 miljard 610 miljoner kronor enligt nya avtalet. Statens inkomster för ifrågavarande 80-årsperiod bliva sålunda under alla förhållanden av synnerligen betydande mått.

Då en gång malmtillgången måste taga slut eller brytningen i varje fall måste komma ned till så stort djup, att den icke längre blir lönande, skulle en ödesdiger minskning av statens inkomster uppstå, om de tidigare åtnjutna inkomsterna icke i tillräcklig grad använts till ändamål av räntabel natur, varigenom en ersättning kan beredas staten, sedan inkomsterna av malmbrytningen upphört eller nedgått till mer blygsamma mått.

Även torde förtjäna påpekas, hurusom gruvbrytningen uti Norrbottens län är en av huvudbetingelserna för dess ekonomiska existens. Det är därför för länet av alldeles särskild betydelse, att innan gruvbrytningen nedgått alltför långt från nuvarande dimensioner, andra näringskällor blivit så utvecklade, att länets invånare kunna livnära sig å dessa.

Dessutom torde böra beaktas, att i den mån åtgärder kunna med anlitan av de rikliga inkomsterna från gruvdriften vidtagas för åstadkommande av en malmförädling, som nyttiggör den överflödande vattenkraften och det myckna skogs- och sågverksavfallet, icke blott länets existensmöjligheter kraftigt ökas, utan även den nu avtynande järn- och ståltillverkningen i övriga delar av landet kan erhålla ett billigt råmaterial för vidareförädling, varvid exportvärdet av dess produkter kan kraftigt ökas samtidigt som malmtillgångarnas livslängd kan flerdubblas utan försämring av handelsbalansen.

Under återopandande av ovan anförda hemställer utskottet alltså,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av de synpunkter, utskottet ovan anført, föranstalta om utredning, huruvida i framtiden till statskassan inflytande utdelning och royalty från malmbrytningen i Luossavaara, Kiirunavaara och Gellivare malmfält i viss utsträckning må kunna fonderas eller reserveras för att användas, därest inlösen av stamaktierna i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag kommer i fråga och i övrigt till ändamål, som tjäna till värdeökning av statens gruvegendom i Norrbottens län och till befordrande av malmens förädling inom landet, samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen må giva anledning.»

av herrar *Bergqvist, Waller* och *Eriksson* i Stockholm.